Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների եւ ուսուցչի օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ Իջևանի թիվ 4 հիմնական դպրոց

Թեմա՝ Ինչպես սովորել սովորեցնել կամ սովորել սովորեցնելու ռազմավարություններ, մեթոդներ, մոտեցումներ

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Աղբալյան Լիլիթ

Ուսուցիչ՝ Ղավալյան Լուսինե

Իջևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ----------2

ԳԼՈՒԽ 1. ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ ԻՆՉՊԵՍ ՁԵՎԱՎՈՐԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1.1 Սովորել սովորելու կարողունակությունը----------3

1.2 Որպես ուսումնառության հաջող խթան սովորել սովորելու կարողունակության ձևավորումը կրտսեր տարիքում----------5

ԳԼՈՒԽ 2. ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ ԻՆՉՊԵՍ ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

2.1 Սովորել սովորելու կարողունակության զարգացման համար կրիառվող մեթոդները եւ հնարները----------7

2.2 Խնդրահարույց իրավիճակների ստեղծումը դասերի ժամանակ, որպես սովորելու կարողունակության զարգացման հզոր գործիք----------10

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ----------14

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ----------15

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Սովորել սովորելու կարողունակությունը կապված է անձի՝ ինքն իրեն, որպես սովորող ընկալելու, սեփական փորձը կառուցելու, անձնական կրթական նպատակներ և խնդիրներ սահմանելու, զարգացման հետագծեր մշակելու և դրանց հետևելու ունակության հետ: Ժամանակակից դպրոցի հիմնական խնդիրն է բացահայտել յուրաքանչյուր աշակերտի կարողությունները, դաստիարակել կյանքին պատրաստ անհատականություններ այսօրվա մրցունակ: Ավելին, կրթության հիմնական բնութագիրը ոչ միայն գիտելիքի եւ տեխնոլոգիաների փոխանցումն է, այլեւ ստեղծագործական կարողությունների ձեւավորումը, անընդհատ նորը սովորելու պատրաստակամությունը: Քսանմեկերորդ դարի բարձր տեխնոլոգիաների արագ փոփոխվող աշխարհը երիտասարդ սերնդից պահանջում է վճռականություն,պատրաստակամություն եւ լավ ձեւավորված կարողունակություններ եւ հմտություններ՝ իրենց նպատակներին հասնելու համար: Ինչպե՞ս օգնել երեխային իր տեղը գտնել այս արագ զարգացող տեղեկատվական աշխարհում: Ո՞վ եւ ի՞նչը կարող է օգնել նրան ձեւավորվել որպես լիարժեք անձնավորություն պատրաստ դիմակայելու կյանքի բարդ իրավիճակներին: Այս հարցերի պատասխանը միանգամայն ակնհայտ է. երեխաներին մոտ պետք է ձեւավորել եւ զարգացնել սովորելու կարողությունները: Իսկ ինչպե՞ս է պետք սովորեցնել երեխաներին սովորել, ինչ ռազմավարություն եւ հնարներ պետք է մշակել: Ինչպե՞ս զարգացնել անկախությունը, ինչպե՞ս դրդել երեխաներին տեղեկատվության կամավոր, ինքնուրույն որոնմանը, դրա յուրացմանը եւ համախմբմանը:

Հետազոտական աշխատանքի հիմնական նպատակն է բացահայտել այն մեթոդները եւ հնարները, որոնք թույլ կտան տարրական դպրոցում երեխաների մոտ ձեւավորել սովորել սովորելու կարղունակությունը, որոնք միտված են նրան, որպեսզի աշակերտն ինքնուրույն կարողանա ստեղծել աշխարհի իմաստային պատկերը, որն իրեն կօգնի որոշումներ կայացնել անսովոր իրավիճակներում: Այսօր դպրոցի գլխավոր նպատակն է դառնում երեխաներին ոչ թե փոխանցել լոկ կոնկրետ գիտելիքներ կամ այդ գիտելիքները ձեռք բերելու «դեղատոմսը», այլ սովորեցնել նրանց ինքնուրույն գտնել իրենց անհրաժեշտ գիտելիքը եւ օգտագործել այն:

ԳԼՈՒԽ 1.

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ ԻՆՉՊԵՍ ՁԵՎԱՎՈՐԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1.1 Սովորել սովորելու կարողունակությունը

ԳԻՏԵԼԻՔԸ ՀԶՈՐ ՈՒԺ Է, ՈՐԸ ՄԻՇՏ ԷԼ ՕԳՆՈՒՄ Է ԱՎԵԼԻ ՃԻՇՏ ԱՊՐԵԼ՝ ՀԱՐՍՏԱՑՆԵԼՈՎ ՄԱՐԴՈՒ ՄԻՏՔՆ ՈՒ ՀՈԳԻՆ:

<<Գիտելիքը գանձարան է, իսկ սովորելու կարողությունը այդ գանձարանի բանալին է>>:

Աշակերտին սովորեցրու այն բանին, որ նրա համար աներևակայելի լինի այլ կերպ, քան սեփական ուժերով որևէ բան յուրացնելը, որն նա ինքնուրույնաբար մտածի, որոնի, իրեն դրևորի, զարգացնի իր ննջող ուժերը, իրենից մշակի անսասան մարդու: (Ա. Դիստերվերգ)

Այս կարողությունը թույլ է տալիս ձեռք բերել, մշակել և յուրացնել նոր գիտելիքներ և հմտություններ, ինչպես նաև ուղղորդել և կողմնորոշել դրանք փնտրելու և պրակտիկ կյանքում օգտագործելու կարողություններ: Շատ կարեւոր է, սկսած 1-ին դասարանից, ոչ միայն պահպանել աշակերտների ճանաչողական գործունեության եւ սովորելու մոտիվացիայի բարձր մակարդակը, այլեւ պայմաններ ստեղծել, որպեսզի նրանք ձեռք բերեն կրթական կարողունակությունները: Կարողունակությունները սովորողի կողմից ուսումնառության եւ դաստիարակության գործընթացում ձեռք բերված գիտելիքի, արժեքների, հմտությունների եւ դիրքորոշումների հիման վրա ըստ իրավիճակի արդյունավետ ու պատշաճ արձագանքելու ձեւերն են: Կարողունակությունները ձեւավորվում են սովորողի ուսումնառության ընթացքում ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձեւերի, սովորողի կողմից ուսումնական առարկաների ծրագրերի բովանդակության յուրացման, ինչպես նաեւ ուսուցման գործընթացում դաստիարակության միջոցով եւ բխում են հանրակրթության հիմնական նպատակներից:
Հանրակրթական տարրական, հիմնական եւ միջնակարգ ծրագրերի սովորողների ուսումնառության ակնկալվող վերջնարդյունքները նկարագրում են, թե հանրակրթական հիմնական ծրագրերի կրթական աստիճանների ավարտին սովորողը ինչ պիտի իմանա, կարողանա անել եւ հասկանա: Վերջնարդյունքներն ուղղված են կարողունակությունների ձեւավորմանը:

<<Սովորել սովորելու կարողունակությունը թույլ է տալիս սովորողներին ինքնուրույն եւ մյուսների հետ համատեղ արդյունավետ սովորել եւ աշխատել կյանքի տարբեր իրավիճակներում: Նրանք ճանաչում են իմացածի եւ

չիմացածի սահմանները: Սովորողները ինքնակազմակերպվում են եւ ձեւավորում են ժամանակի արդյունավետ կառավարման հմտություն: Նրանք

կարողանում են գնահատել սեփական եւ մյուսների ֆիզիկական ու հոգեբանական հնարավորությունները, սովորում են աշխատել ծանրաբեռնվածության պայմաններում: Սովորելու ընթացքում աշակերտները ձեւավորում են իրողությունները քննադատաբար եւ բազմակողմանի ուսումնասիրելու, վերլուծելու, ինչպես նաեւ ստեղծագործական ու նորարար մոտեցումներ կիրառելու ունակություններ: Սովորողները ձեւավորում են համակարգային եւ ինտեգրված մտածողություն>>:

«Սովորելու կարողություն» հասկացությունը ներառում է ոչ միայն տեղեկատվության յուրացում, այլեւ սովորածի իմաստը հասկանալու, գիտելիքները պլանավորելու եւ կառուցողականորեն կիրառելու ունակության զարգացում ոչ միայն կրթական գործունեության մեջ, այլեւ ցանկացած իրավիճակում: Ուստի ուսուցիչը սովորեցնում է աշակերտներին ոչ միայն մտածել, այլ նաեւ ինչպես արդյունավետ մտածել, ինչ ռազմավարություններ ընտրել որոշակի խնդրի լուծման համար: Այս կարողունակությունը ներառում է սեփական ուսումնառության կարիքների, առանձնահատկությունների, նախապատմությունների, բարդությունների, աջակցող մեխանիզմների գիտակցում, առկա հնարավորությունների և ռեսուրսների իմացության հիման վրա սեփական անձնային և մասնագիտական զարգացման երկարաժամկետ ռազմավարություն և քայլեր մշակելու կարողություն:

ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆՊԵՏԱԿԱՆՉԱՓՈՐՈՇԻՉ

1.2 Որպես ուսումնառության հաջող խթան սովորել սովորելու կարողունակության ձևավորումը կրտսեր տարիքում

<<Ես երբեք չեմ սովորեցնում իմ աշակերտներին, ես միայն

փորձում եմ ապահովել այն պայմանները, որոնցում նրանք կարող են սովորել>> :

Ա.Էյնշտեյն

21-րդ դարում խնդիր է դրված հանրակրթության արջև դաստիարակել, ձևավորել որոշակի հմտություններով, կարողություններով զինված սովորող ով պատրաստ կլինի դիմագրավելու ցանկացած փոփոխության, կհասկանա և վերլուծության կենթարկի այն, լուծումներ կառաջադրի: 21-րդ դարի կրտսեր դպրոցականները զգալիորեն տարբերվում են անցյալի դարի իրենց հասակակիցներից: Դպրոցին պատրաստվածության շրջանակը շատ լայն է՝ թվերի տառերի լիակատար չիմացությունից, տարածական կողմնորոշման, տարրական հմտությունների բացակայությունից մինչեւ սահուն կարդալու, կարդացածը համեմատելու եւ ընդհանրացնելու, պարզագույն խնդիրներ լուծելու ունակություն: Այնուամենայնիվ այսօրվա երեխաները դեռեւս դժվարություններ է ունենում ինքնադրսեւորման, ինքնակողմնորոշման եւ ինքնակազմակերպման հարցերում: Հենց այս խնդրի առկայություն է խթան հանդիսանում ուսուցման ոճերում առաջնահերթությունները փոխելու եւ անկախության ձեւավորման վրա կենտրոնանալու գործում, քանի որ երեխայի՝ առանց մեծահասակի օգնության ուսումնական գործունեություն իրականացնելու կարողությունը կլուծի նրա անհատական ուսուցման մի շարք խնդիրներ եւ կընդլայնի նրա հեռանկարները: Հոգեբանական եւ մանկավարժական հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ աշակերտի անհատականության ձեւավորումը եւ նրա զարգացման առաջընթացն իրականացվում են ոչ թե պատրաստի գիտելիքի ընկալման ժամանակ, այլ նոր գիտելիքների բացահայտմանն ուղղված սեփական գործունեության ընթացքում: Առաջին անգամ ուսուցման հմտությունների ձեւավորման ծրագիրն առաջարկվել է Բ. Էլկոնինի կողմից եւ մշակվել նրա աշակերտներ Վ.Դավիդովի, Վ.Ռեպկինի, Գ.Ցուկերմանի կողմից: Ժամանակակից կրթական համակարգի ամենակարեւոր խնդիրը համընդհանուր կրթական գործունեության ձեւավորումն է, որը սովորողներին տալիս է սովորելու կարողություն, ինքնազարգացման եւ ինքնակատարելագործման կարողություն: Տարրական դպրոցում երեխաների ուսուցման հիմնական արդյունքներն են՝

- սովորելու ունակության զարգացումը,
- կրթական խնդիրները լուծելու համար ինքնակազմակերպվելու
- անհատական առաջադիմություն անձնական զարգացման հիմնական ոլորտներում,

Սովորելու արդյունքում երեխայի մոտ պետք է զարգանա՝ սովորելու ցանկություն եւ կարողություն, նախաձեռնողականություն, անկախություն, տարբեր գործունեության մեջ համագործակցելու հմտություններ: Այդ իսկ պատճառով այսօր կրտսեր դպրոցի ուսուցիչը պետք է վերանայի է իր ուսուցման փորձը եւ կենտրոնանա այն հարցերի վրա, ինչպիսին՝ ինչպե՞ս սովորեցնել երեխաներին, ինչպե՞ս զարգացնել սովորելու կարողությունը:
Ի՞նչ է նշանակում սովորել կարողանալ: Ինչպե՞ս ձեւավորել եւ զարգացնել համընդհանուր ուսումնական գործունեություն սովորողների մոտ:
Նախադպրոցական եւ տարական կրթությունը հետագա բոլոր կրթությունների հիմքն է: Այս շրջանում է հիմք դրվում համընդհանուր կրթական գործունեության ձեւավորմանը եւ զարգացմանը:
«Ուսուցման համընդհանուր գործունեություն» տերմինը նշանակում է սովորելու կարողություն, այսինքն. սուբյեկտի ինքնազարգացման եւ ինքնակատարելագործման կարողությունը նոր սոցիալական փորձի գիտակցված եւ ակտիվ յուրացման միջոցով: Ուսուցման համընդհանուր գործողությունները, որպես ընդհանրացված գործողություններ, հնարավորություն են տալիս սովորողներին ունենալ լայն կողմնորոշում ինչպես տարբեր առարկայական ոլորտներում, այնպես էլ բուն ուսումնական գործունեության կառուցվածքում, ներառյալ նպատակային կողմնորոշման, արժեքային-իմաստային եւ գործառնական բնութագրերի գիտակցումը:

Սովորելու ունակության ձեռքբերումը ներառում է սովորողների կողմից ուսումնական գործունեության բոլոր բաղադրիչների ամբողջական զարգացումը, որոնք ներառում են.

- ճանաչողական եւ կրթական դրդապատճառներ,
- ուսումնական նպատակ,
- ուսումնական առաջադրանք,
- ուսումնական գործունեություն եւ գործառնություններ (կողմնորոշում, նյութի փոխակերպում, վերահսկում եւ գնահատում):

ԳԼՈՒԽ 2

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ ԻՆՉՊԵՍ ՑԱՐԳԱՑՆԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՌԱՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

2.1 Սովորել սովորելու կարողունակության զարգացման համար կրիառվող մեթոդները եւ հնարները

«Ասա Ինձ, ես կմոռանամ,
Ցույց տուր - կհիշեմ
Ներգրավի՛ր ինձ, ես կհասկանամ»:

«Սովորել իմանալու համար, Սովորել
կիրառելու համար, Սովորել
լինելու համար, Սովորել միասին
ապրելու համար»:

Արդի կրթական համակարգում առաջնահերթություններից է համարվում կրթության մեջ անհատական մոտեցումը որն էլ առաջ է բերում նոր մեթոդի պահանջ: Սովորողները զարգացնում են այսօրվա աշխարհի համար կարևոր արժեք ներկայացնող կարողունակություններ, որոնք են՝ խնդիրների լուծումը, քննադատական մտածողությունը, համագործակցությունը, հաղորդակցությունը, ստեղծարարությունը, նորարարությունը: Իրականում խնդիրը հետևյալն է.

- Նվազել է որոշ աշակերտների հետաքրքրությունը ուսման նկատմամբ
- Ընթերցանության նկատմամբ ցուցաբերում են անտարբերություն
- Պակասել է մտածելու, վերլուծելու մոտիվացիան
- Անինքնավստահություն իրենց ունեցած գիտելիքների, կարողությունների նկատմամբ, հենց այստեղ էլ օգնության են գալիս նոր մեթոդներն ու մոտեցումները:

Ժամանակակից ուսուցիչը ոչ միայն տալիս է երեխային գիտելիքներ, այլեւ սովորեցնում է ինքնուրույն գտնել այդ գիտելիքները եւ ինքնուրույն կարողանալ բարձրացնել սեփական գիտելիքների եւ հմտությունների մակարդակը:Հայտնի ռուս մանկավարժ Նիկոլաեւան առաջարկում է կրտսեր սովորողների մոտ սովորելու կարողության ձեւավորման հետեւյալ փուլերը.

- «Նախ երեխան գնահատում է առաջադրանքը, ծանոթանում դրա ձեւակերպմանը, կապում այն այս կամ այն ոլորտի հետ (առաջադրանքները կարող են լինել ոչ միայն թվաբանական), խնդրին եւ ներկայացնում հնարավոր լուծումները:

- Հաջորդ քայլը կլինի առաջադրանքի հետ կապված սեփական հնարավորությունների գնահատումը. <<ես երբեւէ կատարել եմ նմանատիպ առաջադրանքներ, ունե՞մ այն լուծելու ռեսուրսները>>:
- Երրորդ փուլում պլանավորում է որոշակի գործողությունների կատարում, անհրաժեշտ ժամանակի հաշվարկում այդ գործողությունների կատարման համար:
- Խնդրի լուծման փուլերի մոնիտորինգ եւ վերջնական արդյունքի որակի վերահսկում.

Եվ, վերջապես, այս գիտելիքի ներգրավումը աշխարհի եւ իմ ընդհանուր վերաբերմունքի մեջ, թե ինչպես այդ գիտելիքը կառնչվի աշխարհի իր պատկերացմանը եւ ինչպես եմ ես փոխվել՝ կապված խնդրի լուծման հետ»:

Այս փուլերի իմացությունը կարեւոր է նաեւ ուսուցչի համար, որպեսզի հասկանա, թե ինչ հմտություններ է անհրաժեշտ սովորել սովորելու կարողունակությունները աշակերտների մոտ ձեւավորելու եւ զարգացնելու համար:

Գիտնականները կարծում են, որ սովորելու կարողությունը մեծապես պայմանավորված է աշակերտների մոտ այսպիսի հմտությունների ձեւավորմանը, ինչպիսին եք առաջադրանքի յուրաքանչյուր փուլի վերաբերյալ ինքն իրեն հարցեր տալու, այն մասին, թե ինչպես է նա լուծելու կոնկրետ խնդիր եւ ինչ ռեսուրսներ ունի դրա համար: Սովորել, ենթադրում է ամբողջ կյանքի ընթացքում ինքնուրույն սովորելու կարողողություններ:

Ամփոփելով վերը նշվածը, հարկ է նշել, որ տարրական դպրոցական տարիքի երեխաների մոտ սովորելու կարողության զարգացումն անհրաժեշտ գործոն է անհատի ամբողջական զարգացման համար: Այս հմտության շնորհիվ մարդը հեշտությամբ կկարողանա լուծել իր առջեւ ծառացած խնդիրների մեծ մասը թե՛ ուսումնական հաստատությունների ներսում, թե՛ դրանցից դուրս: Երեխայի մոտ ձեւավորելով «սովորելու կարողություն»՝ մենք զարգացնում ենք մշտական զարգացման, հաջողության հասնելու անհրաժեշտությունը, ինչը կդառնա նոր նպատակների հասնելու շարժիչը: Փաստորեն, ապագայում սովորելու կարողության ձեւավորումը ինքնաբերաբար վերածվում է հաջողակ լինելու ունակության, ինչը կօգնի լուծել ավելի գլոբալ խնդիրներ հետագա կյանքում:

Ժամանակակից կրթական համակարգի ամենակարեւոր խնդիրը համընդհանուր կրթական գործունեության ձեւավորումն է, որը աշակերտներին տալիս է սովորելու, ինքնազարգացման եւ ինքնակատարելագործման կարողություն:

Այդ իսկ պատճառով այսօրվա կրթության վերջնարդյունքները որոշում են ոչ միայն առարկայական, այլեւ մետաառարկայական եւ անձնական արդյունքները: Տարրական դպրոցում երեխաների ուսուցման հիմնական արդյունքներն են գործողության համընդհանուր մեթոդների ձեւավորումը, սովորելու կարողությունը՝ կրթական խնդիրները լուծելու համար ինքնակազմակերպվելու ունակությունը, անհատական առաջընթացը անձնական զարգացման հիմնական ոլորտներում՝ հուզական, ճանաչողական: Սովորելու արդյունքում երեխայի մոտ պետք է զարգանա սովորելու ցանկություն եւ կարողություն, նախաձեռնողություն, անկախություն, տարբեր

գործունեության մեջ համագործակցելու հմտություններ: Հենց առաջին դասարանում երեխաների մոտ սկսվում է ձեւավորվել ուսումնական գործունեության մասին պատկերացումնումները: Սովորողները գիտակցում են, թե ի՞նչ է նշանակում սովորելու կարողունակությունը: Նրանց ներկայացվում են ուսումնական գործունեության երկու հիմնական քայլերը՝ «Ի՞նչ չգիտեմ» եւ «Ես ինքս ճանապարհ կգտնեմ»: Կրտսեր աշակերտները սովորում են հաղթահարել ուսումնական գործունեության դժվարությունները, նպատակ դնել, սեփական ուժերով կառուցել նպատակին հասնելու ճանապարհ: Աշակերտները սովորում են հետեւել հրահանգներին: Տարրական դպրոցում երեխաների մոտ ձեւավորվում է ինքնակարգավորումը, երեխաները կարողանում են կառավարել սեփական գործողությունները, դա ցանկացած գործունեության հաջողության հիմքն է:

Տարրական դպրոցում կարելի է առանձնացնել հետեւյալ կարգավորող ուսումնական գործողությունները, որոնք արտացոլում են տարրական դպրոցական տարիքի երեխաների առաջատար գործունեության բովանդակությունը. նպատակներին հասնելու նպատակասլացության եւ հաստատակամության ձեւավորում, կյանքի լավատեսություն, դժվարությունները հաղթահարելու պատրաստակամություն: Այսպիսով, նպատակադրումը, պլանավորումը, գործողությունների մեթոդների յուրացումը, ալգորիթմների յուրացումը, սեփական գործունեությունը գնահատելը կարգավորող ունիվերսալ ուսումնական գործունեության հիմնական բաղադրիչներն են, որոնք հիմք են դառնում ուսումնական գործունեության համար:

Դասարանում ուսուցիչը երեխաներին ծանոթացնում է հաղորդակցության հիմնական կանոններին, դասարանում վարքագծի կանոններին, խմբերով աշխատելու ամենապարզ կանոններով եւ ամենակարեւորը՝ միասին աշխատելու փորձ ձեռք բերելու համար: Դասարանում, խմբերով աշխատելիս, հաճախ լինում է ավելորդ աղմուկ, վեճ, երեխաներից ոմանք ընդհանրապես չեն մասնակցում աշխատանքին: Դա տեղի է ունենում միայն այն պատճառով, որ դպրոցականները չեն յուրացրել գործունեության

մոդելները զույգով, խմբով: Պետք է երեխաների մոտ ձեւավորել այն գաղափարը, որ կարեւոր է մտքեր փոխանակել, հասկանալ միմյանց, բանակցել, ինչպես նաեւ սովորեցնել երեխաներին շփվել, արդյունավետ համագործակցել միմյանց հետ: Սովորողները պետք է դրսևորեն հարգանք միմյանց հանդեպ, ունենան ազնվություն և պատասխանատվություն ինչպես սեփական անձի, այնպես էլ այլոց հանդեպ:

2.2 Խնդրահարույց իրավիճակների ստեղծումը դասերի ժամանակ, որպես սովորել սովորելու կարողունակության զարգացման հզոր գործիք

Սովորողները սոցիալական հարաբերություններում գործում են կառուցողական ու համերաշխ, դրսևորում են ընկերակցելու ունակություն և կոնֆլիկտների խաղաղա ու համագործակցային կարգավորման հմտություններ: Դպրոցն անպայման պետք է ուրախություն պատճառի երեխային: Ժամանակին Լ.Ֆոյերբախը գրել է, որ «այն, ինչի համար բաց է սիրտը, չի կարող գաղտնիք լինել նաեւ մտքի համար»:
Տարրական դպրոցի ուսուցչի խնդիրն է, առաջին հերթին, «բացել երեխայի սիրտը», նրա մեջ արթնացնել նոր նյութ սովորելու ցանկություն, սովորել, թե ինչպես աշխատել դրա հետ: Ուսուցիչը պետք է լավ տեղյակ լինի տարրական դպրոցական տարիքի երեխաների հոգեբանական առանձնահատկություններին, կարողանա հասկանալ յուրաքանչյուր երեխայի անհատական առանձնահատկությունները եւ գտնել ուսուցման եւ կրթության համապատասխան մեթոդներ, ճանաչողական մոտիվացիայի ձեւավորում:

Ուսուցչի ձեռքում կա մի գործիք, որը թույլ է տալիս գրագետ ձեւավորել երեխաների համընդհանուր ուսումնական գործունեությունը: Խնդրահարույց իրավիճակ է առաջանում, երբ ուսուցիչը միտումնավոր աշակերտներին բախում է կյանքի այնպիսի փաստերի հետ, որոնց մասին աշակերտները չունեն բավարար գիտելիքներ եւ կենսափորձ դրանք բացատրելու համար: Անհրաժեշտ է հաճախակի եւ միտումնավոր աշակերտների կյանքի գաղափարները բախել գիտական փաստերի հետ՝ օգտագործելով տարբեր տեսողական միջոցներ, գործնական առաջադրանքներ, որոնց իրականացման ընթացքում երեխաները անպայման սխալվելու են: Սա թույլ է տալիս նրանց մոտ զարմանք առաջացնել, մտածել, վերլուծել, համադրել խնդիրը լուծելու համար: Օրինակ՝ երկրորդ դասարանում <<Ես եւ շրջապատող աշխարհը>> առարկայի դասին՝ «Թռչունները» թեման անցնելիս կարելի է ստեղծել հետեւյալ խնդրահարույց իրավիճակը.

- Ո՞րն է թռչունների տարբերվող հատկությունը մնացած կենդանիներից: /Երեխաների մեծամասնությունը անմիջապես պատասխանում են, որ սրանք կենդանիներ են, որոնք կարողանում են թռչել):

Ուսուցիչը երեխաներին ցույց է տալիս չղջիկի, թիթեռի,աղավնու, մոծակի եւ այլ կենդանիների նկարներ եւ հարցնում երեխաներին, թե ինչ ընդհանուր հատկություն ունեն այս կենդանիները/նրանք նույնպես կարողանում են թռչել:

Այստեղ է, որ աշակերտների մոտ առաջանում է հակասությունների բախում, որը ստիպում է նրանց նորից մտածել, համադրել, կշռադատել, վերլուծել:

Սրան կհետեւի ուսուցչի նոր հարցերը.
- Կարո՞ղ ենք այս կենդանիներին նույն խմբին դասել: (Ոչ)
- Արդյո՞ք թռչելու կարողությունը թռչունների բնորոշ հատկանիշն է:/Ոչ/

Այստեղ երեխաների մոտ հարց է առաջանում է, թե ո՞րն է թռչունների տարբերակիչ առանձնահատկությունը: Այս տեղեկատվության ձեռք բերումը երեխաները կարող են իրականացնել ինքնուրույն կամ խմբային աշխատանքի միջոցով:Յուրաքանչյուր խմբին առաջարկվում է նյութ, երեխաները սկսում են տեղեկատվություն հավաքել այդ նյութի մասին, փոխանակել տեղեկատվությունը միմյանց մեջ, հետո աշխատում են տեղեկատվության հետ,սկսում են դասակարգել առավել օգտակար ինֆորմացիան եւ վերջում ընդհանրացում (կտուցը, երկու ոտքը եւ փետուրների առկայությունը թռչունների բնորոշ հատկանիշներն են):

Նման դասերի ժամանակ իրականացվում է ուսուցման հետախուզական մեթոդը, որի իմաստն այն է, որ երեխան չի ստանում ամբողջական գիտելիք ավարտված ձեւով, այլ անհրաժեշտ գիրտելիքը ձեռք է բերում իր աշխատանքի ընթացքում: Սա այն կարեւորագույն կարողությունն է, որ պետք է ունենա 21-րդ դարի սովորողը՝ սովորի սովորել, սովորել ինքնուրույն նպատակ դնել եւ գտնել ուղիները, ձեւավորել վերահսկողության եւ ինքնատիրապետման հմտություններ, գնահատում եւ ինքնագնահատում: Խնդրային իրավիճակ կարող է ստեղծվել՝ խրախուսելով աշակերտներին համեմատել, հակասական փաստեր, երեւույթներ, տվյալներ համադրել, այսինքն՝ գործնական առաջադրանքով կամ հարցադրումով առաջ մղել աշակերտներին արտահայտելու տարբեր կարծիքներ: Դասարանում խնդրահարույց իրավիճակների ստեղծումը հնարավորություն է տալիս ակտիվացնել աշակերտների մտավոր գործունեությունը, այն ուղղել նոր գիտելիքների եւ գործողության մեթոդների որոնմանը: Երեխաները տարբեր առաջարկություններ են անում, թե ինչպես

լուծել խնդիրը: Դասարանում նման համակարգված աշխատանքի ընթացքում սովորողների մոտ ձեւավորում եւ զարգացնում ենք կանոնակարգող, ճանաչողական, հաղորդակցական գործողություններ: Աշակերտները սովորում են ուղղել իրենց սխալները եւ հաղթահարել դժվարությունները սեփական գործունեության մեջ, բացահայտել այդ դժվարությունների պատճառները, որոշել իրենց հետագա գործունեության նպատակը, ինքնուրույն ընտրել նպատակին հասնելու միջոցներ եւ մեթոդներ եւ փնտրել անհրաժեշտ տեղեկատվություն: Աշակերտները սովորում են նաեւ համեմատել, վերլուծել, եզրակացություններ անել, ձեւակերպել իրենց կարծիքներն ու

դիրքորոշումները, համակարգել տարբեր դիրքորոշումները խմբային աշխատանքի մեջ: Յուրաքանչյուր դասի ընթացքում խնդրահարույց իրավիճակների ներգրավումը դասավանդման գործունեության մեջ դասի կառուցումը նպաստում է սովորողների համար համընդհանուր ուսումնական գործունեության ձեւավորմանը, երեխաներին հնարավորություն է տալիս ձեւավորվել որպես անձնավորություններ, ովքեր կարողանում են հասկանալ եւ գնահատել տեղեկատվությունը. որոշումներ կայացնել եւ վերահսկել իրենց գործունեությունը իրենց նպատակներին համապատասխան: Եվ սրանք հենց այն հատկանիշներն են, որոնք անհրաժեշտ են մարդուն 21-րդ դարի մարտահրավերներին դիմակայելու համար: Սովորողները պետք է կարողանան 21-րդ դարում կիրառվող նորարար մոտեցումներին առնչվել և սովորել:

Կյանքի, իրականության նկատմամբ մարդու հետազոտական, քննադատական վերաբերմունքի կարեւորությունը իրոք անգնահատելի է: Նոր տեղեկատվություն, դիտարկումներ, գիտելիքներ որոնելու պատրաստակամությունը, մտածելու եւ վարքագծի նոր ձեւերը, սա այն է, ինչը կարող է առավելագույնս օգնել մարդուն ոչ միայն գոյատեւել ժամանակակից աշխարհում, այլ գիտակցել ինքն իրեն, իր ստեղծագործական ներուժը: Այս տեսանկյունից երեխաների մոտ հետազոտական հմտությունների զարգացումը ժամանակակից դպրոցի ամենակարեւոր խնդիրն է: Միաժամանակ ապահովվում է երեխաների մոտ հաղորդակցական ոլորտի զարգացումը, նրանց համագործակցելու կարողությունը, այլ մարդկանց եւ սեփական անձի ըմբռնումը: Երեխաները ձեռք են բերում մտածողության եւ հետազոտական հմտություններ, առանց որոնց անհնար է ինքնուրույն իրականացնել հետազոտական կամ նախագծային աշխատանք, եւ, ի վերջո, սովորելու կարողություն եւ ոչ միայն դպրոցում, այլ ողջ կյանքում: Կրթական գործունեության համընդհանուր բնույթը դրսեւորվում է նրանով, որ նրանք.

• մետա-առարկայական բնույթ են կրում;
• ապահովվում են անհատի ընդհանուր մշակութային, անձնական եւ ճանաչողական զարգացման եւ ինքնազարգացման ամբողջականությունը.
• ապահովվում են ուսումնական գործընթացի բոլոր փուլերի շարունակականությունը.
• ընկած են կրտսեր դպրոցականի ցանկացած գործունեության կազմակերպման եւ կարգավորման հիմքում՝ անկախ դրա հատուկ առարկայական բովանդակությունից:

I դասարանից մինչեւ IV դասարան մեծանում են կրթական գործունեության բովանդակության հետ կապված դրդապատճառները՝ «Ես

ուզում եմ ամեն ինչ իմանալ», «Ես սիրում եմ նոր բաներ սովորել դասին», «Ինձ դուր է գալիս, երբ ուսուցիչը հետաքրքիր բաներ է պատմում դասի ժամանակ»: Սա արտացոլում է երեխաների ճանաչողական հետաքրքրությունների զարգացումը, որոշ երեխաների մոտ տարրական դպրոցական տարիքի ավարտին այդ հետաքրքրությունները դառնում են ընդգծված եւ համեմատաբար կայուն: Սովորողներն ընդունակ են ինքնանդրադարձման և ինքնակազմակերպման միջոցով ձգտելու ինքնաճանաչման: Նրանք ձևավորում են վստահություն սեփական ուժերի և կյանքի հանդեպ և հաջողությամբ կառավարում են սեփական ժամանակը, գիտելիքներն ու հմտությունները:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Սովորողներն ինքնուրույն և մյուսների հետ համատեղ, արդյունավետ սովորում և աշխատում են կյանքի տարբեր իրավիճակներում: Նրանք ճանաչում են իմացածի և չիմացածի սահմանները: Սովորողներն ինքնակազմակերպվում են, ձևավորում են ժամանակի արդյունավետ կառավարման հմտություն: Կրթության գլխավոր նպատակն է դառնում «սովորել սովորեցնելը» ինչը՝ որքան հին, այնքան էլ արդիական է այսօր: Երկրագունդը չի կանգնում տեղում,այն անընդհատ շարժման եւ զարգացման մեջ է: Փոխվում են տեխնոլոգիաները, փոխվում են մարդիկ, փոխվում են նաեւ դպրոցները: Ուսուցիչը մշտական որոնման մեջ է՝ ինչպե՞ս սովորեցնել աշակերտին ինքնուրույն մտածել եւ գործել: Իրոք, ժամանակակից աշխարհում գիտելիքի եւ փորձի վրա հիմնված ինքնուրույն մտածելու կարողությունը շատ

ավելի բարձր է գնահատվում, քան պարզապես կրթվածությունը: Կրթության փոփոխությունները եւ հասարակության մեջ փոխակերպումները պահանջում են դպրոցի ուսուցչի կողմից ուսումնական գործընթացի նոր մոտեցում: Ժամանակակից տեղեկատվական հասարակության մեջ ոչ այնքան գիտելիք է անհրաժեշտ, որքան այն ձեռք բերելու կարողություն եւ ինքնուրույն ձեռք բերված գիտելիքները բոլոր տեսակի իրավիճակներում կիրառելու կարողություն. ուսուցման նպատակներն ինքնուրույն սահմանելու, դրանց հասնելու ուղիների նախագծման, դրանց ձեռքբերումները վերահսկելու եւ գնահատելու ունակություն: Այսինքն՝ սովորելու ունակության ձեւավորում: Խոսքը սովորողների շրջանում ունիվերսալ,համընդհանուր ուսումնական գործունեության ձեւավորման մասին է: Ուսուցման հմտությունների ձեւավորումը դպրոցական կրթության բոլոր մակարդակների խնդիրն է: Դա հնարավոր չէ լուծել միայն տարրական դպրոցում, սակայն, եթե այս հմտության հիմքերը չդրվեն տարրական դպրոցում, ապա ավագ դպրոցում դա անելը շատ ավելի դժվար կլինի: Սովորելու ընթացքում աշակերտները ձևավորում են իրողությունները քննադատաբար և բազմակողմանի ուսումնասիրելու, վերլուծելու, ինչպես նաև ստեղծագործական ու նորարար մոտեցումներ կիրառելու ունակություններ: Սովորողները ձևավորում են համակարգային և ինտեգրված մտածողություն: Հին ասացվածքն ասում է. «ուսուցման նոր մեթոդներ սովորելու լավագույն ճանապարհը հենց մեթոդի միջոցով սովորելն է»:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Հայկ Պետրոսյան «Ուսուցման ժամանակակից տեխնոլոգիաներ» ԱՆ ՋՈՆ 2008
2. Անի Մկրտումյան «Դպրոցականների հետազոտական կարողությունների զարգացման ուղեցույց» Երևան 2020
3. «ԷԽՈ» կազմակերպություն: (Նյութեր)
4. ՀՊՉ 2021 (2-րդ կետ)
5. ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՉԱՓՈՐՈՇԻՉ
6. Петерсон Л.Г. «Что значит уметь учиться?» Москва 2006
7. Асмолов А.Г. «Как проектировать УУД в начальной школе. От действия к мысли» М. Просвещение 2010
8. Талызина Н.Ф. «Педагогическая психология» М. Академия 1998

9. Лозицкая Наталья Борисовна <<Формирование ключевой компетенции умения
учиться у младших школьников как условие успешного обучения в старшей
школе>>
10. Педагогические технологии в начальной школе / М. А. Бесова, , 2003. – 180 с